

**Γνωριμία
με την
Ψαλτική Τέχνη**

Βυζαντινή
Μουσική
επικράτησε
να λέγεται
η μουσική η οποία
καλλιεργήθηκε
και αναπτύχθηκε
κυρίως
στο Βυζάντιο,
την περίοδο ακμής
της Βυζαντινής
αυτοκρατορίας.

Η Βυζαντινή Μουσική
αποτελεί
σημαντικότετη
περίοδο Παγκόσμιας
παλαιάς μουσικής.
Είναι ένα τελείως
ξεχωριστό είδος
μελωδικών
συνθέσεων,
που έχουν ιδιόμορφη
τεχνοτροπία
και έκφραση, με ρίζες
από την αρχαία
ελληνική μουσική.

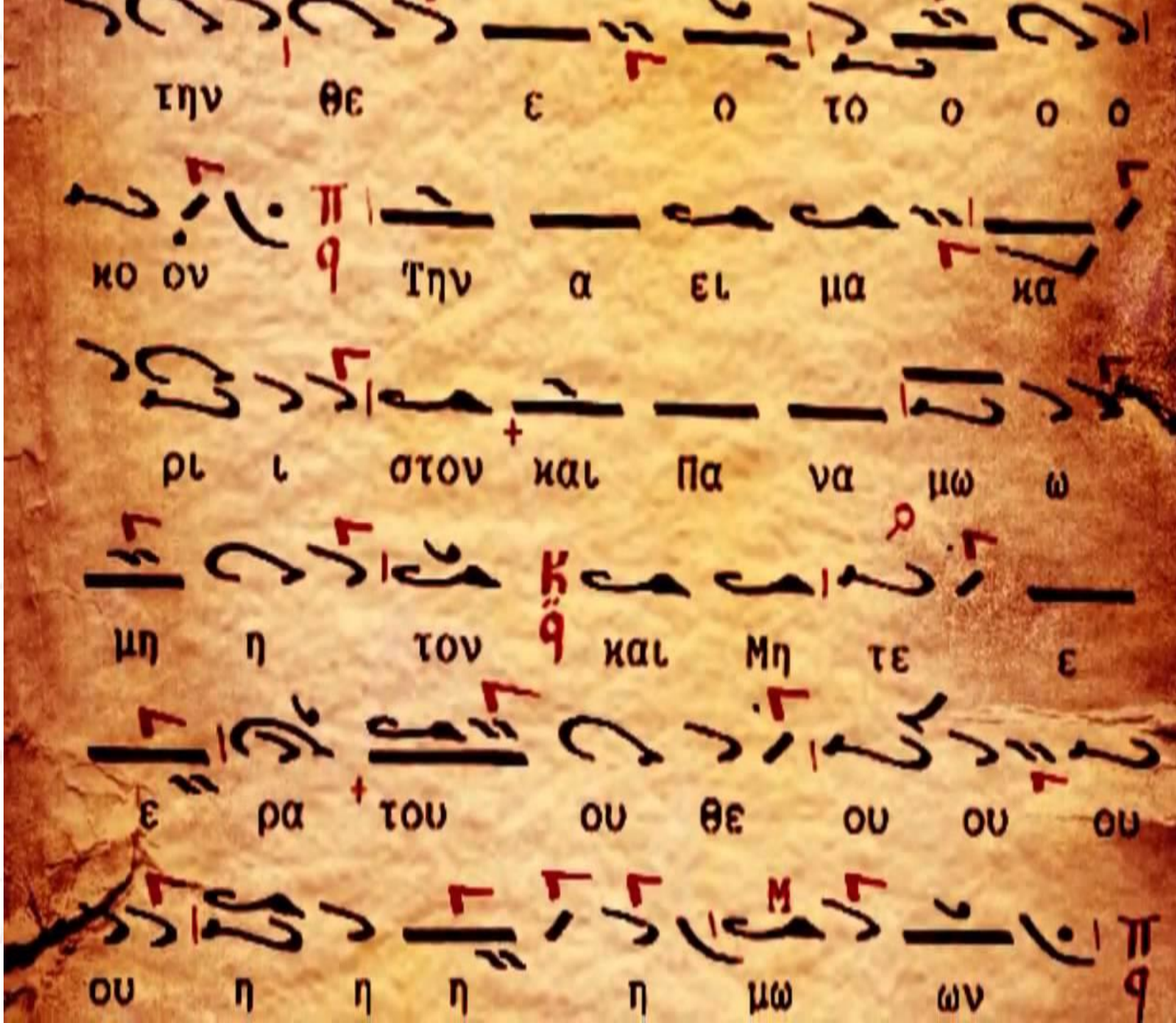

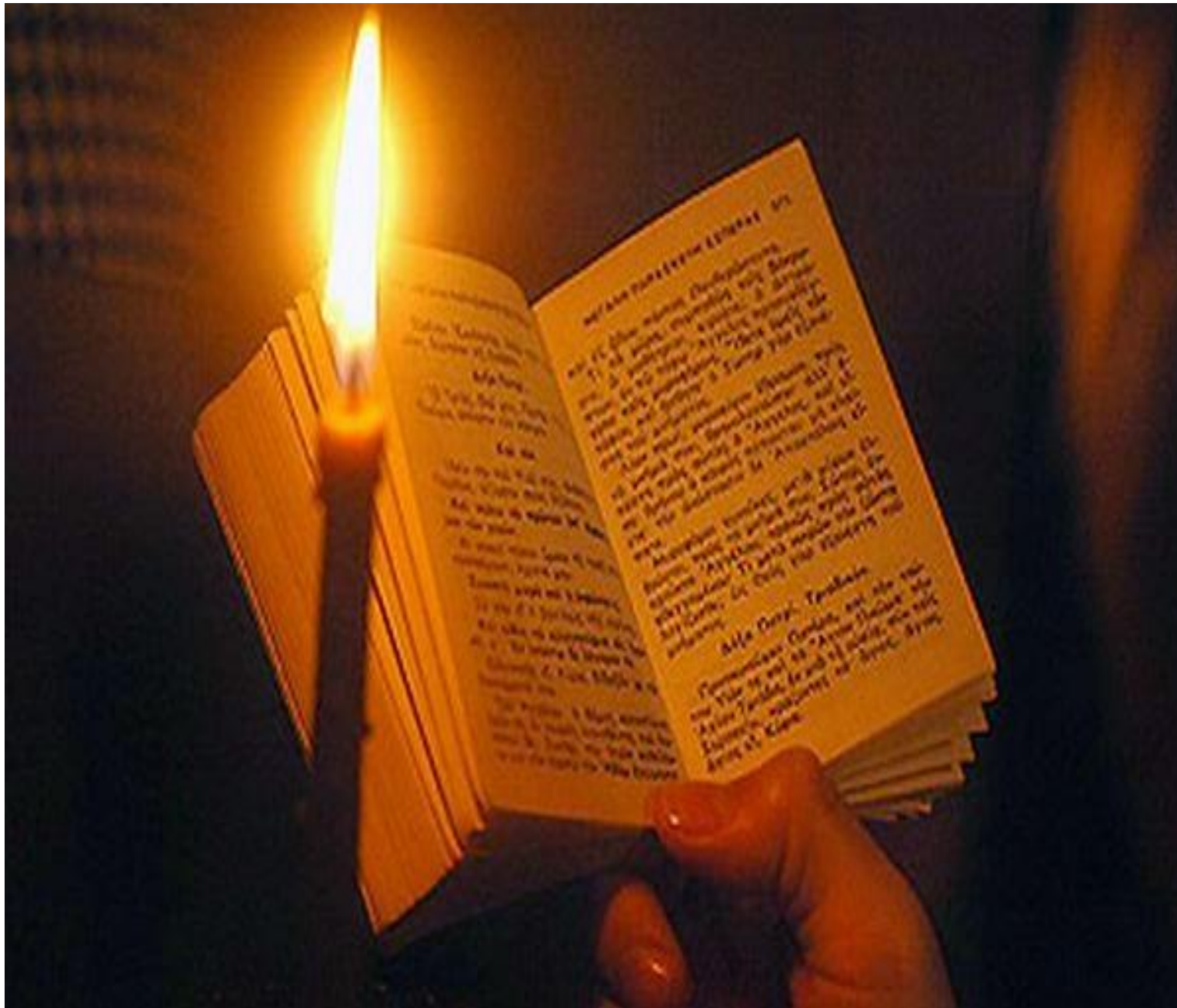

Ο όρος
«**Βυζαντινή Μουσική**»
όμως, χρησιμοποιείται
και για την κοσμική
μουσική της εποχής.

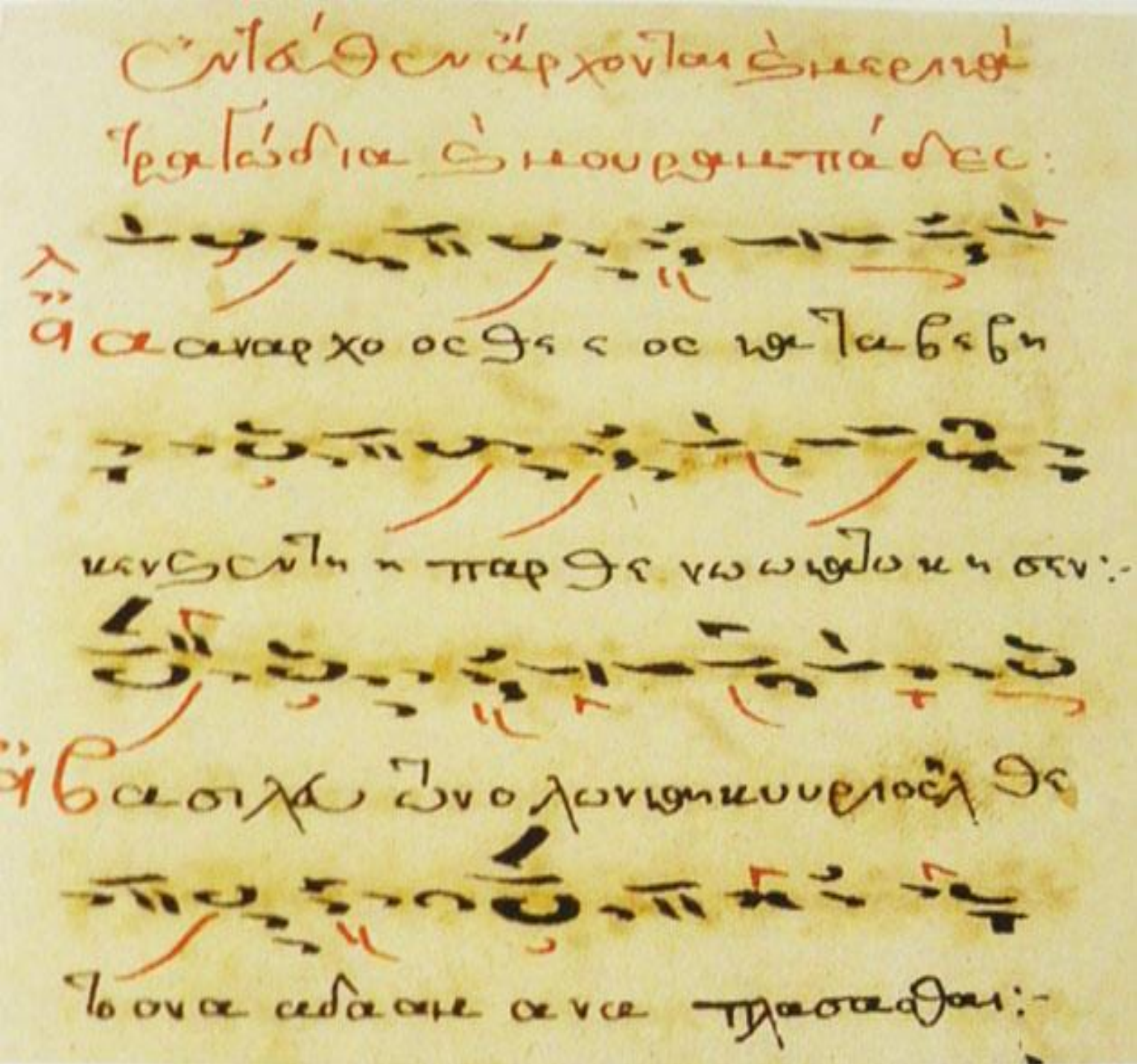
Τραγούδια,
δηλαδή, ψυχαγωγικά που
ερμηνεύονταν με τους
τρόπους των τροπαρίων.
Για τον λόγο αυτό
ακριβέστερος, για εμάς,
είναι ο όρος «**Ψαλτική
Τέχνη**», που αφορά
μόνο την υμνωδία
προς τον Θεό.

Η ψαλτική
σαν τέχνη των ήχων
για να ψέλνονται
τα τροπάρια, έλαβε
αρχή στα μέσα του
10ου αι. δηλαδή
γύρω στα 950 μ.Χ

Πριν από τότε
υπήρχε
μια πρώιμη
μορφή ψαλτικής,
που βασιζόταν
αποκλειστικά
στην προφορική
παράδοση, χωρίς
μουσική γραφή.

Ἡ Ψαλτική Τέχνη,
αρχικά,
ἦταν
πιο δύσκολη
στην εκμάθηση
ἀπ' ὅτι εἶναι σήμερα.
Ἀπαιτοῦσε ἀριστη
ἀντίληψη καὶ ικανότητα
ἀπομνημόνευσης ἀπὸ
τον μαθητὴ καὶ αὐτὸ
επειδὴ ἡ μουσικὴ γραφὴ,
ἀπεικόνιζε
τὴ στενογραφικὴ
ἀποτύπωση
τῆς προφορικῆς
παράδοσης.

Έτσι
οι σπουδαιότεροι
μουσικολόγοι
της εποχής,
για να κάνουν
πιο εύκολη
την εκμάθηση
της Ψαλτικής Τέχνης,
αποφάσισαν να
απλοποιήσουν το
σύστημα της γραφής
και της θεωρίας που
ίσχυε μέχρι τότε.

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η

Αρχαία σημειογραφία

ΠΑ ΒΟΥ Γα Δη ΚΕ Ζω νΗ

Βυζαντινές νότες

Η Βυζαντινή κλίμακα
σημείωσε
τα ονόματα
των φθόγγων της
με τη βοήθεια
των επτά πρώτων
γραμμάτων
του ελληνικού
αλφαβήτου.

ΟΙ ΚΥΡΙΟΙ ΗΧΟΙ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΠΡΩΤΟΣ ΗΧΟΣ

- ✦ Ο πρώτος από τους 8 ήχους της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής ταυτίζεται τονικώς προς το φρύγιο τρόπο της αρχαίας ελληνικής μουσικής.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΗΧΟΣ

- ✦ Ο δεύτερος ήχος ανήκει στο χρωματικό γένος και εκφράζει συνήθως συναισθήματα μετάνοιας και ταπεινώσεως.

ΤΡΙΤΟΣ ΗΧΟΣ

- ✦ Ο τρίτος ήχος ανήκει στο εναρμόνιο γένος και η τονική του βάση είναι το ΓΑ.

ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΗΧΟΣ

- ✦ Ο τελευταίος από τους τέσσερις ήχους της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής ταυτίζεται τονικά με τον δώριο τρόπο της αρχαίας ελληνικής.

ΠΛΑΠΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΗΧΟΥ

- ✦ Ο πλάγιος από τους Α παραγωγούς κύριους ήχους της βυζαντινής μουσικής που ανήκει στο διατονικό γένος. Κάθε κύριος ήχος βρίσκεται σε τονική και μορφολογική ανταπόκριση με τον πλάγιό του.

ΠΛΑΠΟΣ ΤΟΥ Β΄ ΗΧΟΥ

- ✦ Ο δεύτερος από τους 4 πλάγιους ήχους ο οποίος ανήκει στο χρωματικό γένος και ακολουθεί την ίδια κλίμακα με το Β΄ ήχο.

ΒΑΡΥΣ ΗΧΟΣ

- ✦ Έτσι ονομάζεται ο 7^{ος} ήχος της καθιερωμένης Οκτάηχου στην Ορθόδοξη εκκλησία. Στους αρχαίους αναφέρεται ως υποφρύγιος και διακρινόμενος λόγω του αρρενωπού του μέλους.

ΠΛΑΠΟΣ ΤΟΥ Δ΄ ΗΧΟΥ

- ✦ Ο τελευταίος εκ των 4 πλάγιων ήχων της βυζαντινής μουσικής που ανήκει στο διατονικό γένος και ακολουθεί αντίστοιχη με το ΝΗ κλίμακα. Τα άσματα αυτού του ήχου εντάσσονται στο οκτάχορδο σύστημα.

ΠΡΩΤΟΒΑΡΟΣ ΗΧΟΣ Ή ΠΡΩΤΟΒΑΡΥΣ

- ✦ Η ονομασία του προέρχεται από ιδιαίτερη διάρθρωση μελών του α΄ ήχου. Σύμφωνα με αυτή τη διάρθρωση η εντελής και τελική κατάληξη του άσματος πραγματοποιείται στην κατιούσα από την κανονική βάση του ήχου.

Η Ψαλτική Τέχνη έχει οκτώ βασικούς ήχους, μουσικούς τρόπους, σύμφωνα με τους οποίους ψάλλονται όλα τα τροπάρια της εκκλησιαστικής υμνολογίας. Αυτοί είναι:

ο Πρώτος,
ο Δεύτερος,
ο Τρίτος,
ο Τέταρτος,
ο πλάγιος του Πρώτου,
ο πλάγιος του Δευτέρου,
ο Βαρύς και
ο πλάγιος του Τετάρτου.

Ὁ θέλων μισιὴν μαθεῖν
καὶ θέλων ἐπαινεῖσθαι,
θέλει πολλάς ὑπομονάς,
θέλει πολλάς ἡμέρας,
τιμὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον,
δυσνάτα εἰς τὰς χεῖρας,
τότε γὰρ μάθη ὁ μαθητὴς
καὶ τέλειος να γίνῃ.

Η καρδιά
της Ψαλτικής Τέχνης
χτυπούσε
ανέκαθεν
στην
Κωνσταντινούπολη
και ιδιαιτέρως
στον Πάνσεπτο
Πατριαρχικό Ναό.

Τα παιδιά από πολύ μικρή ηλικία ανέβαιναν στο ψαλτήριο για να μάθουν την «**πατριαρχική τάξη**», δηλαδή το τυπικό και τα ψαλλόμενα, τα οποία ήταν συγκεκριμένα σύμφωνα με την παράδοση πολλών ετών.

Αυτό σημαίνει ότι κάθε τροπάριο ψαλλόταν με πολύ συγκεκριμένο τρόπο, όπως αυτό είχε παραδοθεί από ψάλτη σε ψάλτη μέχρι και τις μέρες μας. Έτσι διαμορφώθηκε το λεγόμενο «**Πατριαρχικό Ύφος**».

Μακραιώνη παράδοση
υπάρχει, βέβαια, και στο
Άγιον Όρος.
Εδώ επικρατεί άλλη «τάξις»,
μοναστηριακή.

Οι ακολουθίες διαρκούν
περισσότερο και τα
ψαλλόμενα είναι πιο αργά,
από αυτά που ψάλλονται
στις ενορίες, αλλά πολύ
κατανυκτικά.

Εδώ, καλλιεργήθηκε ένα
άλλο ύφος, μοναχικό και
ιδιαίτερα προσευχητικό,
το λεγόμενο
«Αγιορείτικο Ύφος».

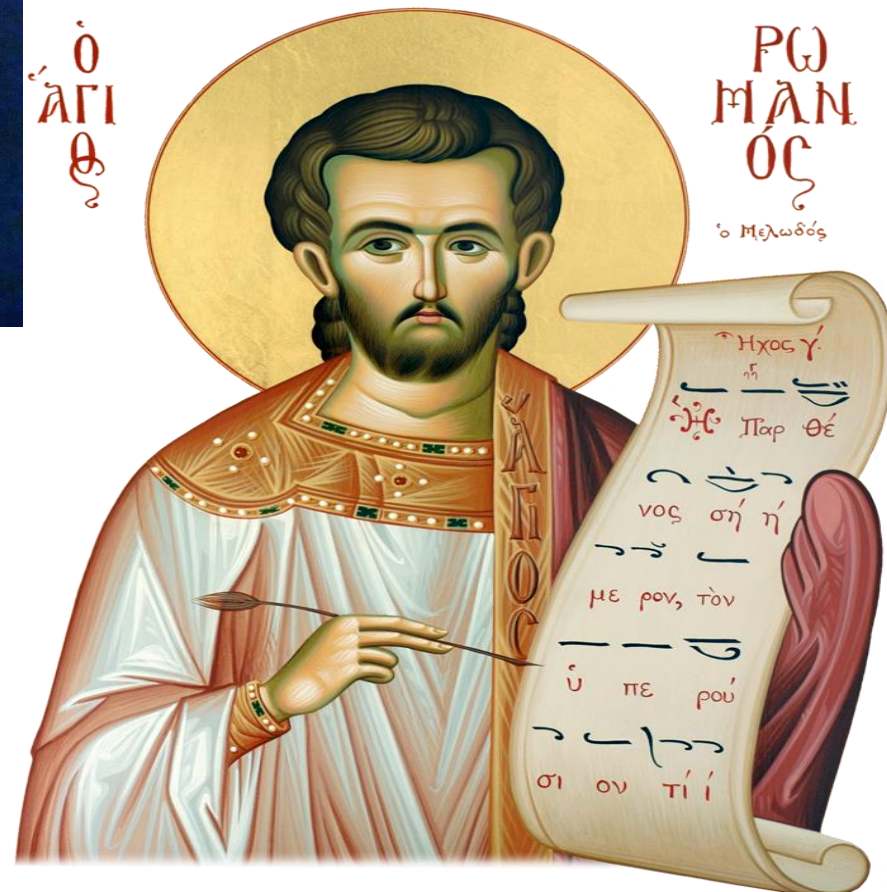
Η Ψαλτική Τέχνη
είναι Θεία Τέχνη.

Με αυτή τη σκέψη πρέπει να
την προσεγγίζουμε κι εμείς,
οι μαθητές της.

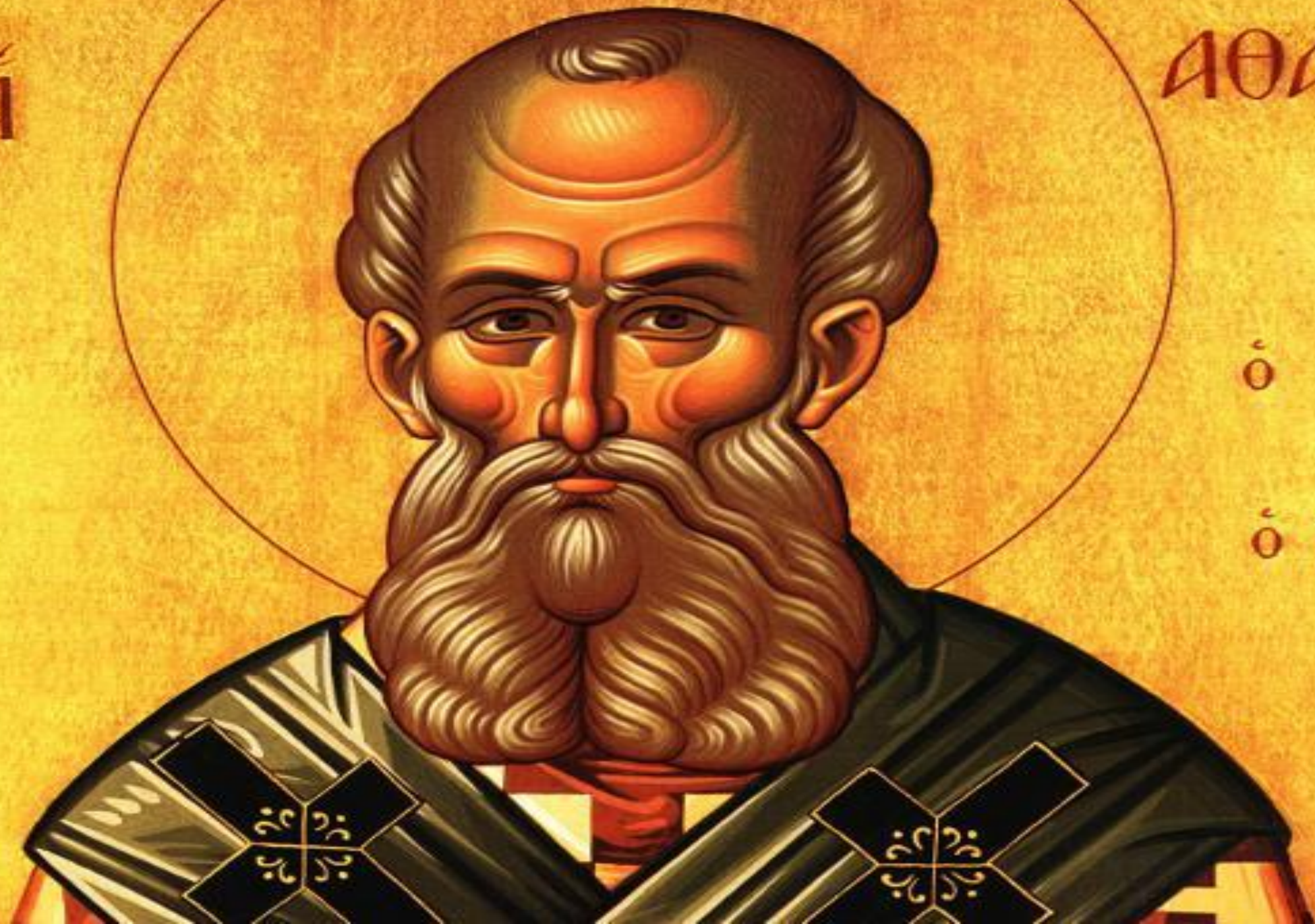

Γι' αυτόν τον λόγο,
πέρα από φωτισμένοι
Υμνογράφοι
αναδείχθηκαν
και εξαιρετικοί
μελοποιοί.

Με αυτό το φρόνημα
την προσέγγισαν και
πάρα πολλοί Άγιοι
της Εκκλησίας μας.

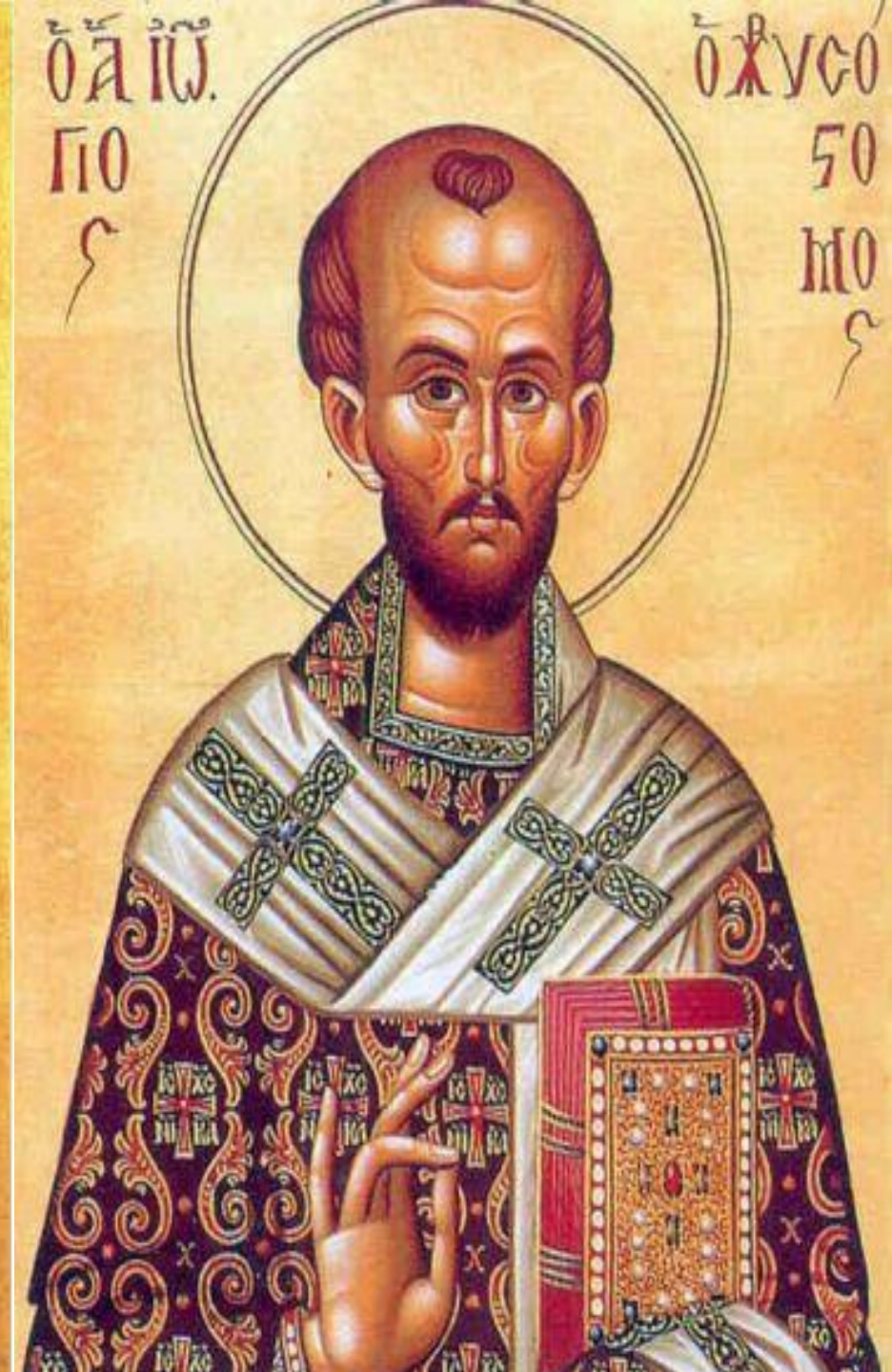

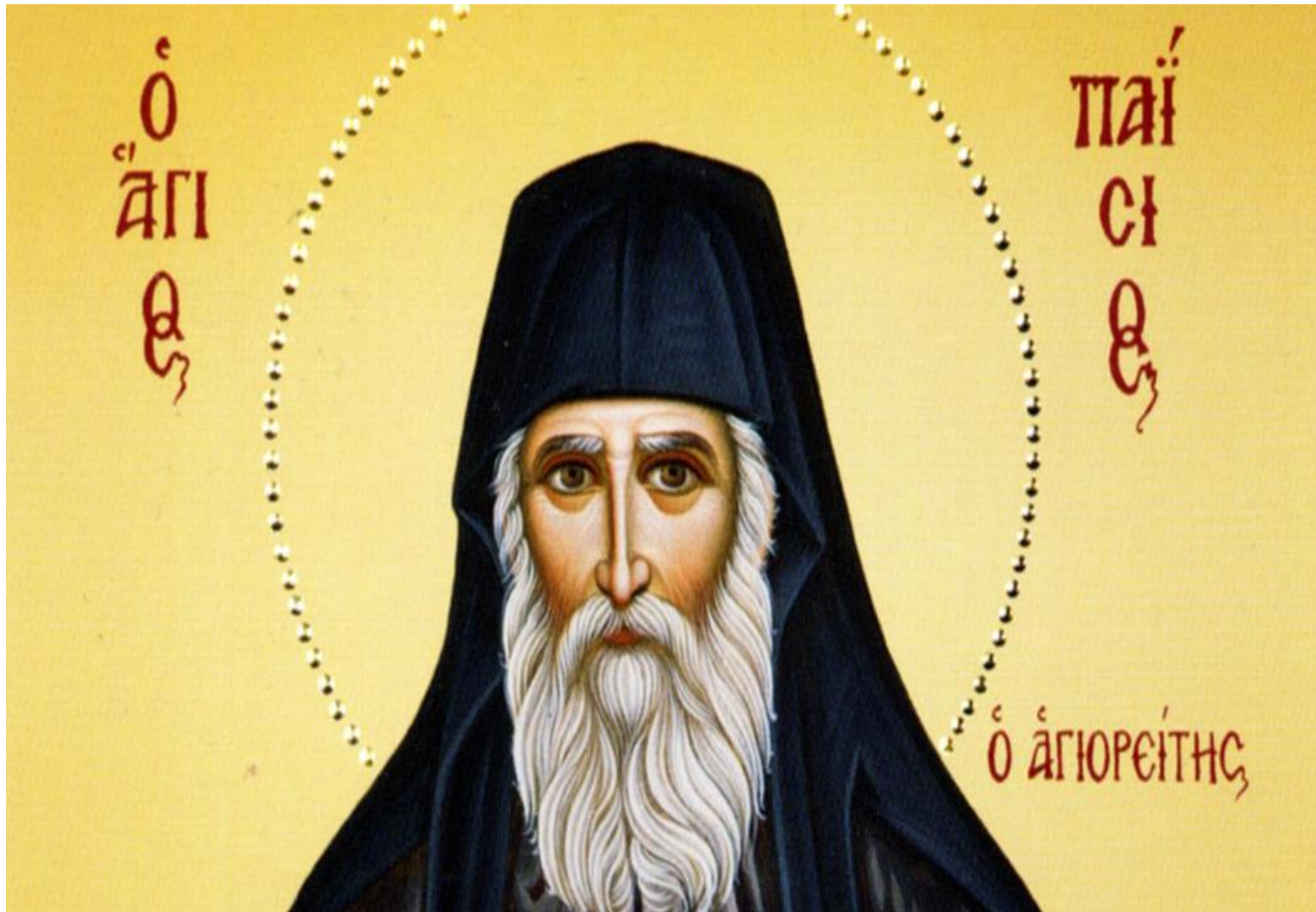
ε Πε
Ο Α
Ω
ς

ΑΘΑΝΑ
ΣΙ
Ω
ς
ὁ Μέγας

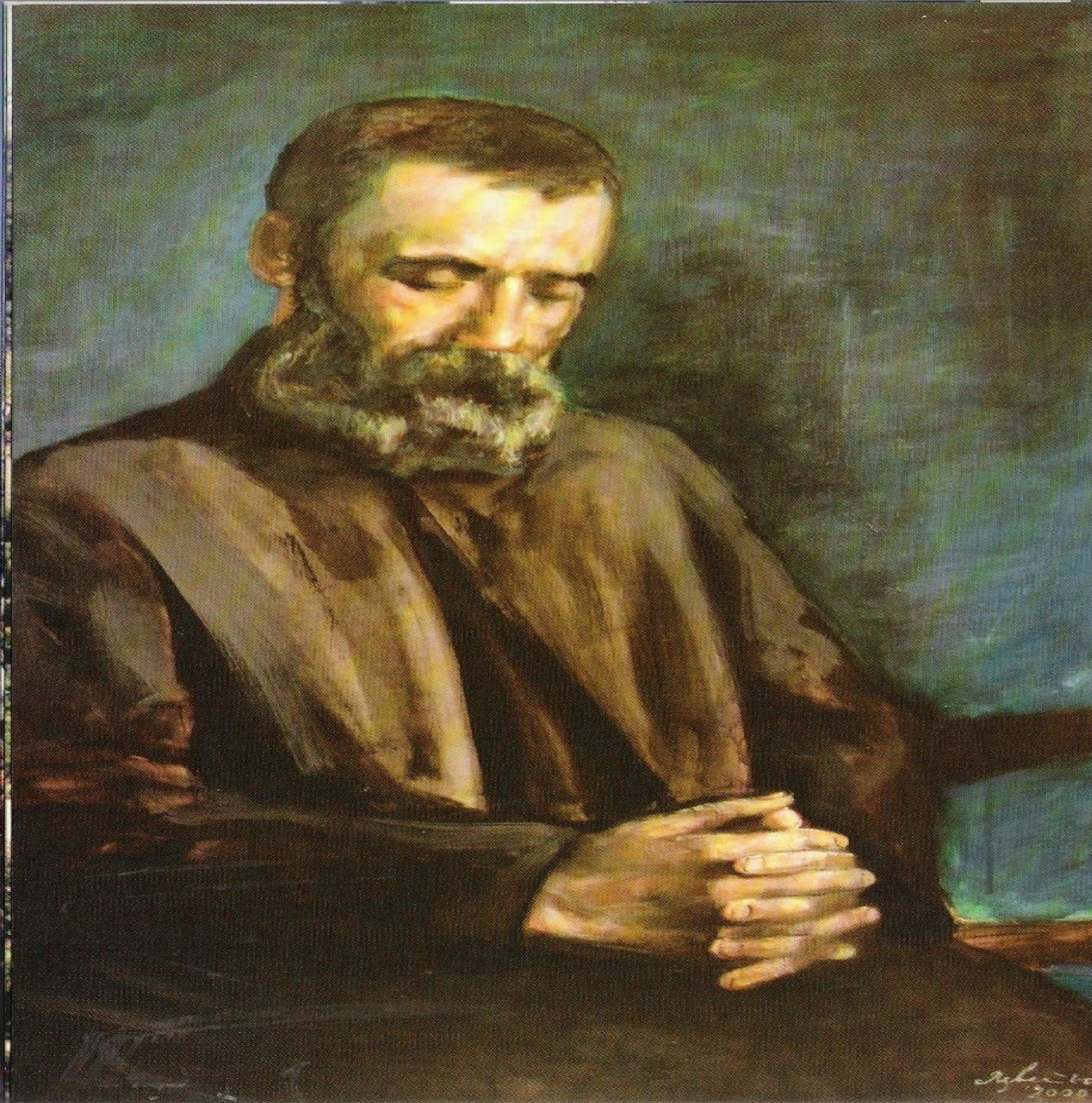
*«Η σωστή ψαλμωδία είναι
ξεχείλισμα της εσωτερικής
πνευματικής καταστάσεως.
Είναι θεία ευφροσύνη...
Όταν συμμετέχει κανείς σ' αυτό
που ψάλλει, τότε αλλοιώνεται,
με την καλή έννοια,
και ο ίδιος και οι άλλοι
που τον ακούνε».*

«Ο υγιής άνθρωπος ζει μέσα στην αρμονία. Είναι τόση η ωφέλεια της αρμονίας στην ψυχή! Αυτός που ξέρει μουσικά και έχει ταπεινωση, έχει την χάρη του Θεού.

«Η βυζαντινή μουσική είναι πάρα πολύ εύκολη, έλεγε, όταν την αγαπήσει η ψυχή. Κανένας χριστιανός δεν πρέπει να υπάρχει χωρίς να ξέρει βυζαντινή μουσική. Η μουσική αγιάζει τον άνθρωπο αναιμάκτα. Χωρίς κόπο, αγαλλόμενος, γίνεσαι άγιος. Μπορείς να ζεις μέσα στη χαρά».

«Αλλά θα πείτε, να αποφεύγουμε την μουσική, γιατί μας βάζει σε πειρασμό; Όχι, να μάθουμε μουσικά, για να μας βοηθήσουν και αυτά ώστε να αποκτήσουμε το Πνεύμα του Χριστού με μεγαλύτερη επίγνωση και ταπεινωση».

Ἄλλως, ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ
εἶναι τόσον ἑλληνικὴ ὅσον
πρέπει νὰ εἶναι.

Οὔτε ἡμεῖς τὴν θέλομεν,
οὔτε τὴν φανταζόμεθα
ὡς αὐτὴν τὴν μουσικὴν
τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.
Ἄλλ' εἶναι ἡ μόνη γνήσια
καὶ ἡ μόνη ὑπάρχουσα.

Καὶ δι' ἡμᾶς, ἐὰν
δὲν εἶναι ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων,
εἶναι ἡ μουσικὴ τῶν Ἀγγέλων.

